

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 4, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК: 519.23:331.522

Ю. А. Ковалевський,
аспірант кафедри статистики,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ

Y. A. Kowalevski,
postgraduate statistics chair Kyiv National University of Economics by Vadim Hetman

REGIONAL ASPECTS OF THE STATISTICAL ANALYSIS OF SUPPLY AND DEMAND OF LABOR IN UKRAINE

В статті представлені результати статистичного аналізу співвідношення попиту та пропозиції робочої сили за економічними регіонами України. Виокремлено економічні райони в яких спостерігається дисбаланс між попитом на роботу силу та її пропозицією.

The paper presents the results of statistical analysis of supply and demand of labor by economic regions of Ukraine. Singled out economic areas in which there is an imbalance between demand for labor and its supply.

Ключові слова: попит, пропозиція, робоча сила, дисбаланс, економічні регіони.

Keywords: demand, supply, manpower imbalance, economic regions.

Постановка проблеми

Статистичний аналіз на рівні регіонів набуває важливого значення в умовах формування інноваційної економіки, оскільки рівень розвитку України в кінцевому підсумку визначається рівнем розвитку її регіонів. Проте дослідження на рівні областей не повною мірою висвітлюють та оцінюють соціально-економічні процеси на окремих територіях, що характеризуються тісними економічними зв'язками між адміністративними одиницями. В цих умовах постає необхідність вивчення економічних районів [6, 7].

Проблемами економічного районування займалися такі відомі українські вчені, як К. Воблий, М. Кордуба, В. Кошовий, В. Кубійович, С. Рудницький, В. Садовий, В. Тимошенко, П. Тутковський.

Необхідність здійснення державної регіональної економічної політики призвела до того, що Кабінет Міністрів України у 1998 р. вніс на розгляд до Верховної Ради України проект Закону України "Про концепцію державної регіональної економічної політики", в якому було запропоновано наступну мережу економічних районів України: Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Північно-Західний, Центральний, Подільський, Причорноморський, Карпатський [10].

Запропонований проект нової мережі економічних районів в цілому відповідає науковим критеріям економічного районування. Подальший розвиток теорії і практики економічного районування в Україні дасть змогу вдосконалювати мережу економічних районів України.

При дослідженні економічних районів України важливого значення набуває їх соціально-економічна характеристика, яка дозволяє розкрити особливості розвитку та економічний потенціал. Комплексний аналіз наявних природних ресурсів, економіко-географічного положення цих економічних районів, чисельності населення, виробничого потенціалу, рівня господарського освоєння територій є невід'ємною частиною статистичного дослідження ринку праці. Необхідність дослідження пояснюється тим, що одним з головних факторів формування економічних районів виступає територіальний поділ праці [11].

Ринок праці характеризується безперервними якісними та кількісними змінами в його складі. В цих умовах набуває великого значення дослідження динаміки цих процесів, оскільки в широкому колу користувачів необхідна оперативна статистична інформація про стан ринку праці в Україні. В першу чергу, це стосується процесів зайнятості та безробіття, співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на регіональних ринках праці [1, 2, 3].

Тому виникає необхідність у проведенні всебічного статистичного аналізу попиту та пропозиції робочої сили в Україні та окремих її регіонах. Дослідження попиту та пропозиції робочої сили дозволить виявити особливості у розподілі робочої сили між економічними районами.

Аналіз останніх досліджень публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми

В роботах таких вітчизняних і російських економістів, як С.Бандур, З.П.Бараник, Д.Богиня, В.Врублевський, П.Долішній, Т.Заяц, Р.Капелюшников, В.Костаков, Л.Костін, Ю.Краснов, І.Крижко, Е.Лібанова, Н.Павловська, В.Новіков, В.Онкієнко, І.Петрова, В.Петюх, В.Савченко досліджуються питання попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці. В публікаціях М.Карліна, А.Колота, В.Лагутіна, О.Уманського, А.Чухна всебічно обгрунтована роль ціни робочої сили як регулятора співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці.

Проте, недостатньо дослідження є питання розробки концептуальних положень щодо регулювання попиту та пропозиції на ринку праці з метою їх збалансування. Підґрунтям яких слугує результати проведеного комплексного статистичного аналізу співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на регіональних ринках праці. Актуальність і наукове значущість окресленого питання зумовили вибір теми статті.

Постановка завдання

Оцінити ситуацію з попитом та пропозицією робочої сили в регіональному аспекті можливо за допомогою застосування статистичних методів аналізу. Основними напрямками статистичного аналізу попиту та пропозиції робочої сили є:

- аналіз попиту робочої сили;
- аналіз пропозиції робочої сили;
- співвідношення попиту та пропозиції робочої сил за економічними регіонами.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування інноваційної економіки неможливо без раціонального використання робочої сили. Особливістю вітчизняного ринку праці є наявність значного числа вакансій і безробітних одночасно, що свідчить про невідповідність професійно-кваліфікаційної структури припливу і відтоку робочої сили на ринку праці.

В результаті виникають диспропорції між структурою попиту і пропозиції на ринку праці, що приводять до значних втрат країни. Ці втрати виражаються у вигляді недовиробництва ВВП, зростання чисельності безробітних, неефективного використання значної частини бюджетних коштів на систему освіти робочої сили, підвищення її кваліфікації та якості. Втрати працівників пов'язані з низькою заробітною платою; із здійсненням відтворення робочої сили в простому, а не в розширеному масштабі; з більш низькою продуктивністю праці; з неефективністю робочих місць або повною їх відсутністю в багатьох економічних районах країни [4, 8].

За декілька останніх років в Україні попит на роботу силу має тенденцію до зниження, ідентична тенденція стосується і пропозиції. 2005 рік був своєрідним піком попиту на робітників, і з того часу, за останніх сім років, попит на роботу силу знизився на 73,9%. Пропозиція робочої сили у 2012 році зменшилася на 41,8% відносно 2005р. Відповідно, попит на роботу силу за останні роки знижується швидкими темпами, що також свідчить про збільшення навантаження на одне робоче місце з 5 осіб на одну вакансію у 2005 році, до 11 осіб на кінець 2012 року.

У 2012 році спостерігається зниження попиту робочої сили на 18,11% та збільшення незайнятих майже на п'ять відсотків, що свідчить про негативні тенденції на ринку праці України. (Рис. 1).

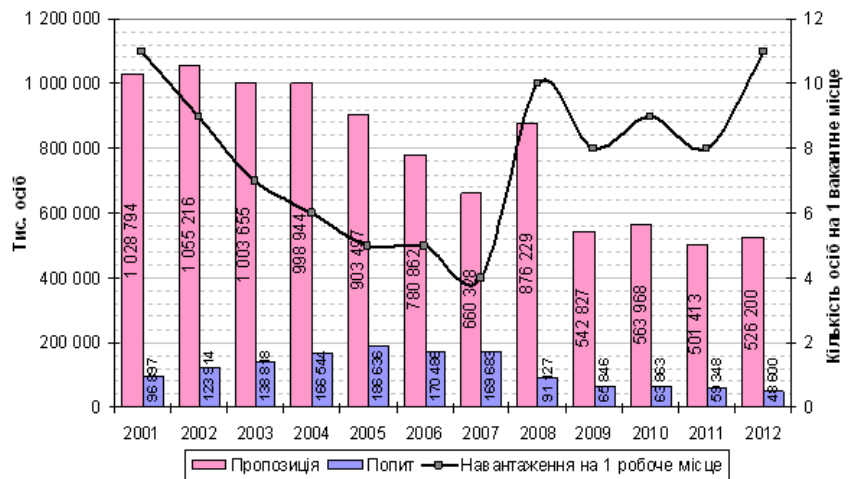

Рис. 1. Динаміка попиту та пропозицій робочої сили в Україні за 2001—2012 рр. [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2013 р.

Розглядаючи попит робочої сили за видами економічної діяльності, варто відмітити, що значного спаду за 2012 рік зазнали усі галузі економіки крім державного управління, де зниження складало лише 0,4%. Всі інші галузі економіки зазнали спаду попиту робочої сили більше ніж 10%. Найбільше зниження попиту на робітників спостерігалось у будівничій галузі – 37%, фінансовій – 34,7% та в галузі діяльності готелів та ресторанів – 30,7%. Варто відмітити, що у фінансовій сфері спостерігалися найшвидші темпи спаду попиту, а відносно 2005 року потреба у робітниках цієї галузі знизилася на 86,9%. (Рис. 2.).

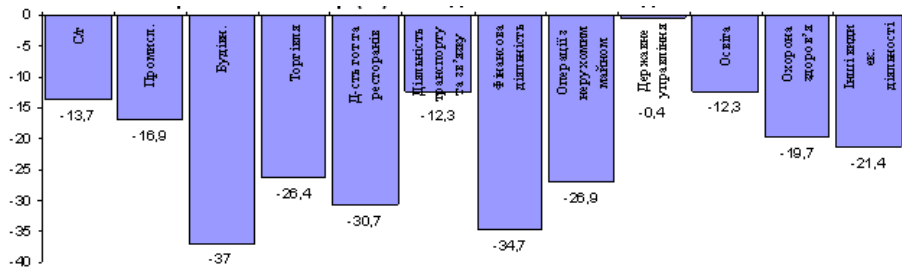

Рис. 2. Зміна попиту робочої сили за видами економічної діяльності в Україні у 2012 році порівняно з 2011 роком (%). [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2013 р.

Розглядаючи зрушення в структурі попиту на робочу силу за видами економічної діяльності можна виділити сільське господарство, промисловість, діяльність транспорту і зв'язу, державне управління та освіту, як галузі які збільшили свою частку попиту за 2012 рік., в той час як всі інші отримали від'ємні структурні зрушення. Найбільшого підвищення частки отримала галузь державного управління – 2,6 відсоткових пункти, а найбільшого зменшення, будівництво – 1,4 відсоткових пункти. (Рис. 3.)

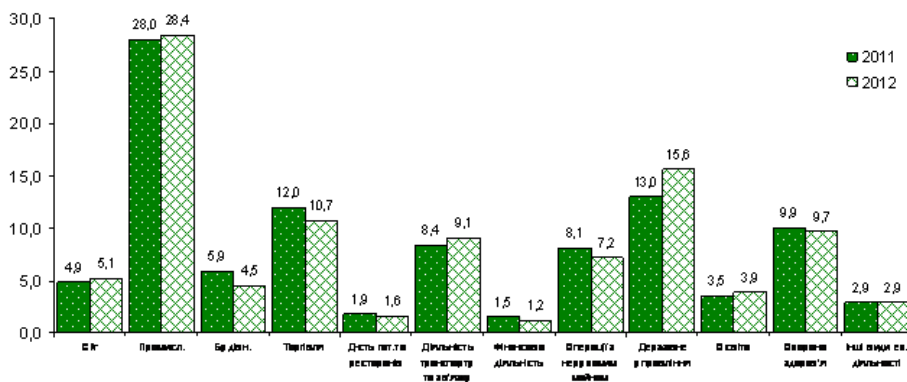

Рис. 3. Потреба підприємств у працівниках за видами економічної діяльності в Україні у 2011—2012 рр. [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2013 р.

За професійним складом найбільш збалансованою групою у 2012 році є професіонали. Навантаження на одне робоче місце в цій групі складає лише 6 осіб і по відношенню до інших груп така ситуація виглядає досить прийнятною. Для порівняння: у технічних службовців — 22 особи на одну вакансію, а у кваліфікованих робітників сільського господарства – 33 особи на одне вільне робоче місце. (Рис. 4.).

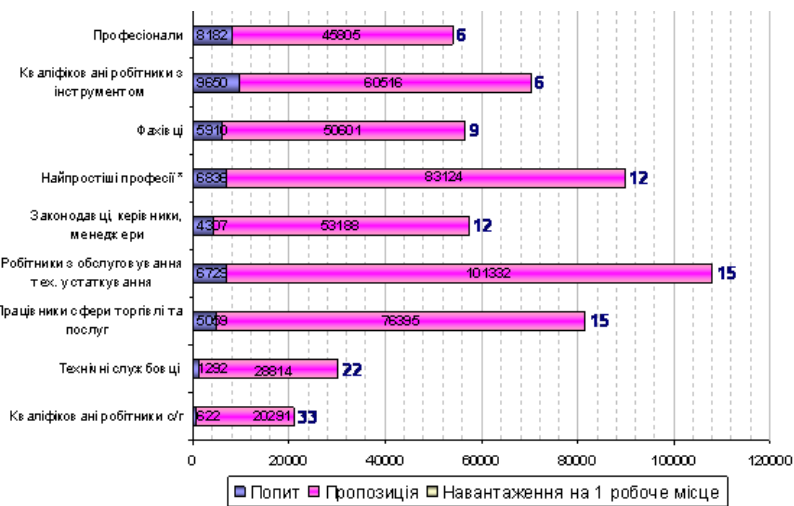

Рис. 4. Співвідношення попиту та пропозиції робочої сили за професійним складом в Україні у 2012 р. [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2013 р.

Найбільше незайнятих спостерігалось серед робітників із обслуговування технічного устаткування – 101 332 осіб та найпростіших професій – 83 124 осіб. Найвищими значеннями показників попиту характеризувалися кваліфіковані робітники із інструментом та професіонали, відповідно 9 650, 8 182 вакансій.

Найменше незайнятих у 2012 році було зафіксовано у професійній групі кваліфіковані робітники сільського господарства — 20 291 осіб, проте ця група виділяється найменшою кількістю вільних робочих місць, лише 622 вакансії, що і стало причиною такого високого навантаження на 1 робоче місце.

Структура потреби та пропозиції працівників за професійними групами зазнала значних змін у період із 2006 по 2012 роки. Спостерігається тенденція скорочення попиту у спеціалістах по роботі з інструментом та з експлуатації технологічного устаткування. Також зменшилася частка попиту на кваліфікованих працівників у сфері сільського господарства. Ситуація у цій сфері залишається одною з найгірших.

У професійному розрізі варто виділити професії рівень незайнятості яких найвищий. Це економіст, кухар, бухгалтер, продавець продовольчих товарів, слюсар-ремонтник, водій транспортних засобів, прибиральник службових приміщень, сторож, робітник на низько кваліфікованих ручних роботах у сільському господарстві та підсобний робітник. Найбільший дисбаланс між попитом на робочу силу та її пропозицією спостерігається у робітників на низько кваліфікованих ручних роботах у сільському господарстві – 110 осіб на одну вакансію, трактористів – 64 особи, економістів – 46 осіб, операторів комп'ютерного набору – 43 особи, юристів – 34 особи, менеджерів з персоналу – 31 особа та адміністраторів – 30 осіб. (Рис. 5).

Рис. 5. Навантаження на одне робоче місце (вакантну посаду) у професійному розрізі в Україні у 2012 р. [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2013 р.

Що ж до високої потреби на професії, то тут виокремлюються наступні спеціальності: спеціаліст державної служби, медична сестра, електрогазоварник, швачка, водій автотранспортних засобів та двірник. Робітникам цих спеціальностей набагато легше знайти роботу порівняно із іншими професіями. Рівень навантаження на вільні робочі місця порівняно низький і коливається в межах 1-4 осіб на одне вільне робоче місце.

Аналіз попиту робочої сили за економічними районами в Україні у 2011 р. показав, що найбільшим попитом користуються працівники у Столичному економічному районі, який включає в себе Київську, Чернігівську, Житомирську області та місто Київ. Кількість вільних робочих місць у цьому районі складає більше 17 тис., значну частку яких, а саме 11,4 тисячі вакансій припадає на місто Київ, а це — 66% всього попиту на робочу силу в районі.

До економічних районів із високим попитом на робочу силу також можна віднести Причорноморський, Придніпровський та Донецький регіони. Кількість вільних робочих місць в цих районах становить 11 тис., 8,8 тис. та 6,7 тис. відповідно. У сумі на ці чотири економічні райони припадає 73,7% всього попиту на робочу силу на ринку праці України.

Найменший попит на робочу силу спостерігався у Центральному економічному районі. На дві області району, Черкаську та Кіровоградську, припадає лише 0,9 тис. вакансій. (Рис. 6).

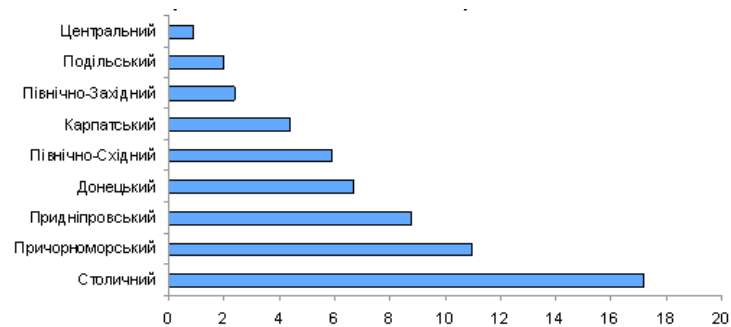

Рис. 6. Попит робочої сили за економічними районами України у 2011 р. (тис. осіб) [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2011 р.

Аналіз пропозиції робочої сили за економічними районами в Україні у 2011 р. засвідчив, що найбільша кількість незайнятих громадян проживає у Північно-Східному, Столичному, Причорноморському та Карпатському регіонах. На кожен з них припадає більше як 60 тис. незайнятих осіб. Найменше число незайнятих нараховується у Північно-Західному районі – 28,2 тис. осіб. (Рис. 7).

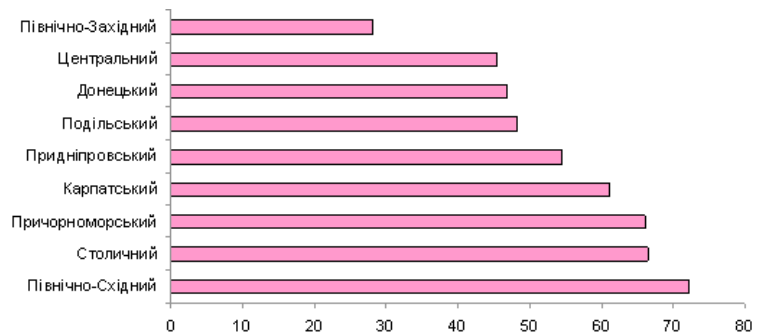

Рис. 7. Пропозиція робочої сили за економічними регіонами України у 2011 р. (тис. осіб) [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2011 р.

Аналіз співвідношення попиту та пропозиції робочої сили України за економічними районами у 2011 році засвідчив, що найвище навантаження на вакантні місця спостерігалися у західних та центральні регіонах країни, лідерами серед яких є (Рис. 8):

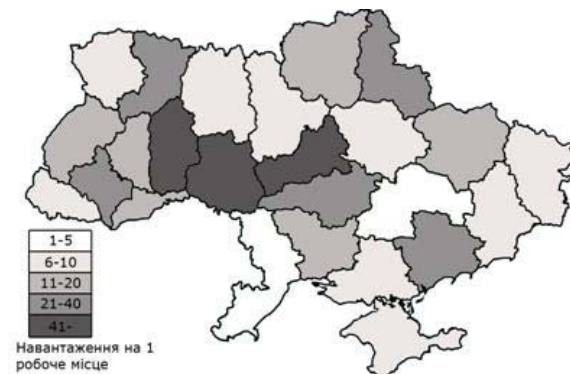

Рис. 8. Співвідношення попиту та пропозиції робочої сили за економічними регіонами України за 2011 р. [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2011 р.

Черкаська область, навантаження на одне робоче місце (вільну вакансію) в якій 140 осіб, Хмельницька область – 51 особа та Вінницька область – 47 осіб. Інша ситуація спостерігається в Одеській та Дніпропетровській областях - по 4 особи на вакансію. Окремо варто виділити місто Київ, рівень навантаження в якому є найнижчим по Україні – лише 1 особа на одне вільне робоче місце.

Дослідження співвідношення попиту і пропозицію показало, що найпроблемніша ситуація спостерігається у Центральному економічному районі, де на одне вільне робоче місце припадає 51 незайнята особа. Черкаська область, яка входить до складу цього економічного району має навантаження 140 осіб, що і стало причиною такого високого значення показника по району вцілому. В Кіровоградській області рівень навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) також має досить високе значення показника – 25 осіб (Рис. 9).

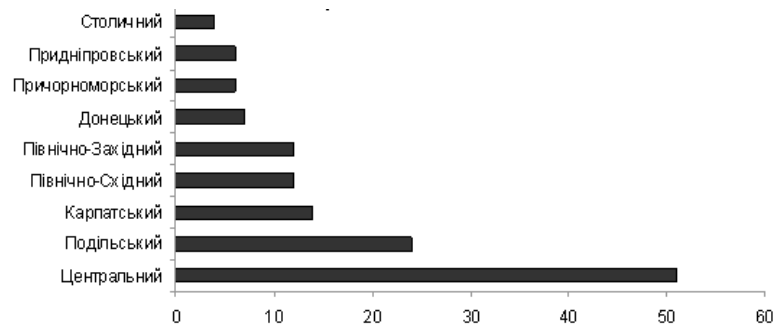

Рис. 9. Співвідношення попиту та пропозиції робочої сили за економічними регіонами України у 2011 р. (осіб) [5, 9]

Джерело: Складено автором за матеріалами Державної служби статистики за 2011 р.

Не набагато стабільніша ситуація з співвідношенням попиту та пропозиції робочої сили спостерігається у Подільському та Карпатському економічних районах, які мають навантаження 24 та 14 осіб на одну вакансію відповідно.

Найзбалансованіший ринок праці спостерігається у чотирьох економічних районах. Найбільшим попиту на робочу силу виділяється Столичний економічний район, де навантаження на одне вільне робоче місце (вакансію) становить всього 4 особи, Придніпровський та Причорноморський – по 6 осіб на вакансію та Донецький – 7 осіб.

Висновки з проведеного дослідження

Причинами структурного дисбалансу на регіональних ринках праці у професійно-кваліфікаційному розрізі є:

- невідповідність обсягів і структури підготовки робочої сили навчальними закладами за галузями знань, потребам економіки за видами економічної діяльності, професійними групами та економічними районами;
- нездатність ринкового механізму в короткостроковому періоді відреагувати на вимоги щодо підвищення якості робочої сили;
- відсутність ефективного механізму державного регулювання як ринку освітніх послуг, так і ринку праці.

Для забезпечення збалансованості попиту та пропозиції робочої сили у професійно-кваліфікаційному розрізі виникає необхідність в державному регулюванні, яке зможе привести структуру пропозиції робочої сили у відповідність до попиту на ньому.

Отримані результати сприятимуть розробці спеціалізованих державних регіональних програм сприяння зайнятості населення та в підтримці соціально-економічного розвитку економічних районів з врахуванням співвідношення попиту та пропозиції робочої сили.

За результатами статистичного дослідження попиту та пропозиції робочої сили за економічними регіонами можуть бути сформульовані рекомендації та пропозиції, реалізація яких дозволить органам державного регулювання і статистики спрямувати свої зусилля на стабілізацію ситуації на регіональних ринках праці.

Список використаних джерел

1. Бараник З.П. Регіональний аналіз функціонування ринку праці / З. П. Бараник // Наук. вісник ВДУ ім. Л.Українки: Зб. наук. праць. – Луцьк: ВДУ ім. Л. Українки, 2004. - № 5. – С.76–81.
2. Бараник З.П. Статистика ринку праці: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 167 с.

3. Бараник З. П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка: [монографія] / З. П. Бараник. – К. : КНЕУ, 2007. – 392 с.
4. Богиня Д.П. Основи економіки праці: [навч. посіб]. – 3-тє вид., стер. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – К.: Знання-Прес, 2002. – 313 с.
5. Економічна активність населення України 2011р.: Стат.збірник/ Державна служба статистики України. — К.: 203 с.
6. Колот А.М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 230 с.
7. Лібанова Е.М. Ринок праці: Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
8. Манцуrow І.Г. Збалансованість попиту та пропозиції на ринку кваліфікованої праці як фактор інноваційного розвитку економіки України: монографія / І.Г.Манцуrow, З.П.Бараник, С.С. Ващаєв, А.В.Яценко; [за наук. ред. д-ра екон.наук, проф. І.Г.Манцуrowa]. – К.: КНЕУ, 2008. – 381, [3] с.
9. Праця України 2012р. : Стат.збірник/ Державна служба статистики України. — К.: 323 с.
10. Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні // Указ Президента України від 11 липня 2005 року №1073 // [Електронний ресурс]//Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
11. Розміщення продуктивних сил України: [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 364 с.
12. Федоренко Н.П. Системный поход к изучению экономических явлений. – В кн.: Математика и кибернетика в экономике (словар-справочник). М.: Экономика, 1975, с. 517.
13. <http://www.statsoft.ru>

Стаття надійшла до редакції 03.04.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"